

השבוע קץ לשינוי שהסתמן ביחסים בין ירושלים-מוסקבה

דה לא שיקרה כשטענה בהכחשתה שלא נפגשה עם כל נציג סובייטי רשמי.

כי האיש באמצעותו התנהל המגע בישראל היה ויקטור לואיס, אותו עיתונאי יהודי, שרכש לו שם בעולם המערבי כדמות מיוחדת במינה, המייצגת את שלטון ברית המועצות בכל מתי פרשות של הדלפות ומגעים בלתי רשמיים.

לואיס, שהחל את הקריירה שלו כנער שליח בשגרירות זרות במוסקבה, הוא הרוסי הראשון שקיבל היתר לעבוד עבור עיתונים מערביים, ונהנה מזכות של תנועה חופשית ברחבי העולם.

לפי ידיעות מהימנות שהה ויקטור לואיס, כעיתונאי, בהלסינקי, בעת שנערך שם הכנס הסוציאליסטי. הוא אומנם לא נפגש שם ישירות עם גולדה מאיר, אולם נפגש לעומת זאת, את יועצה המדיני, שמחה דיניץ, שוחח עמו שם. דיניץ יכול היה במקום לדחוק על שיחותיו לגולדה ולהביא את תשובתה. ללואיס קל היה להתקשר מהלסינקי במהירות עם שולחיו בברית המועצות ולהשיב תשובות על השאלות שנשאל.

ברור שהמגעים לא הסתיימו בהלסינקי. יתכן שנסיעתה המיסתורית של גולדה לישראל, נערכה לצורך מגע עם אנשים בלתי רשמיים אחרים, כדוגמת ויקטור לואיס. עובדה היא: זמן קצר, כשבועיים, אחרי שי חזרה גולדה לארץ, הגיע לכאן גם ויקטור לואיס, דרך קפריסין.

ברור שהיה צורך לתפור איזה סיפור לצורך בואו לארץ. וכך נתפר הסיפור מעורר הגיחוך על פנייתו לדיד אריה הראל, אותו הכיר מתקופת היותו שגריר ישראל בברית המועצות, כדי שיסכים לאשפוז ולספול בו בבית החולים איכילוב בתל-אביב.

היה זה סיפור תסור בתפרים גסים: לשם מה זקוק עיתונאי סובייטי רב-הדרג כמו לואיס לטיפול רפואי בישראל? האין מספיק מוסדות רפואיים בברית המועצות? או שמא מצוקת האישפוז שם גדולה יותר מאשר ב-איכילוב. על כל פנים, זה היה הביטוי לביקורו של לואיס בישראל.

דבר אחד ברור: הביקור נשמר בסוד. למשרד החוץ ולשר החוץ, אבא אבן, לא היה מושג קלוש ביותר, לא על המגעים שהתנהלו בפינלאנד ולא על ביקורו של לואיס בישראל. אם אמר אבא אבן מה שאמר לפני שבוע בנושא זה, היתה זו סליטת פה מקרית, שלא היתה מבוססת על שום אינטורמציה.

מי מעוניין בפיצוץ?

את ביקורו של לואיס בישראל אירגן מנגנון מסויים, שאם להצמיד לו ישראל, המשמש גם ככתב של עיתון זר בישראל. הסיבה לכך היא מיסתורית.

גולדה מאיר משיקה כוסות עם מיכאל בודרוב, אז שגריר ברית המועצות בישראל, כשיחסי שתי המדינות נראו שפירים ונורמאליים, בעקבות רוח שאשקנס. האם תחזור תקופה זו שנית?

השליחות המפויצת

את סכנת ההתערבות הצבאית הרוסית אין ספק שהקמתה מחדש של שגרירות ישראל במוסקבה היתה משנה את כל המעמד של מאבק יהודי רוסי לעלייה. לאור כל זאת החלו הגישושים ההדדיים.

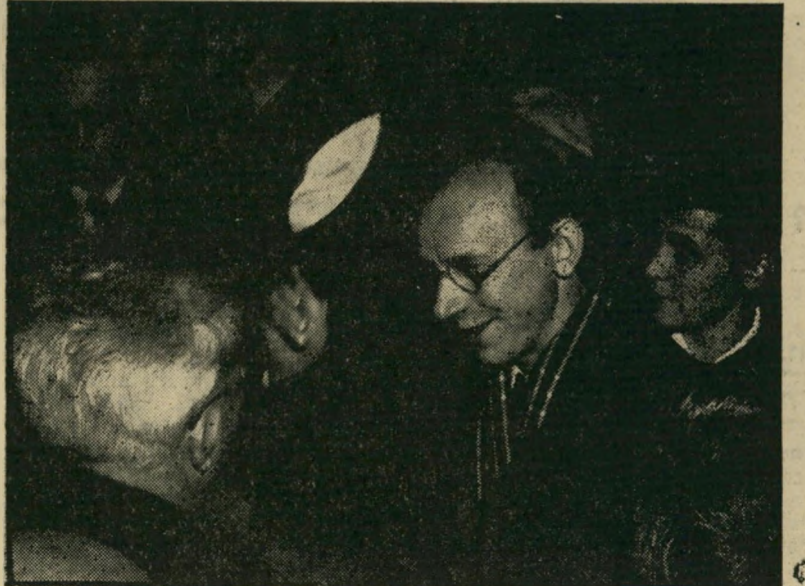
סיפור תפור ומגוחך

מרות כל ההכחשות, מסתבר כי הגישושים נכנסו לשלב יותר מעשי בעת ביקורה של ראש-הממשלה גולדה מאיר בפינלאנד, בחודש שעבר, כנציגת ישראל בכנס המפלגות הסוציאליסטיות. גולדה

גילה, בין השאר, במסיבות דיפלומטיות ובצינורות אחרים, רומזים הסובייטים בגלוי כי הם מקחים לשיפור היחסים עם ישראל. לדברי מקור דיפלומטי בפאריס, הועברה לאחרונה, באמצעות מתווכים, הצעה ממשית יותר לראש-הממשלה גולדה מאיר. ההצעה היתה מעין נסיון גישוש לקראת האפשרות של חידוש היחסים. תמורת הסכמתם לחידוש היחסים, תובעים הסובייטים חזרה לשיחות יארינג וגילוי נכונות להסדר מדיני בחסות המעצמות.

גם לישראל וגם לברית המועצות יש עניין חיוני בחידוש היחסים הדיפלומטיים ביניהם. הרוסים מעוניינים בכך מהטעמים הבאים:

במצב של אי קיום יחסים עם ישראל הוציאה רוסיה מעצמה כל אפשרות של

הציר הראשון של ברית המועצות בישראל, פאבל יידוב, עוזב את ישראל, אחרי שהיחסים בין שתי המדינות נותרו לראשונה בפברואר 1953, בעקבות הסמנת פצצה ליד בית הצירות הסובייטית בשדרות רוטשילד בתל-אביב. רק לאחר חמישה חודשים חודשו היחסים הדיפלומטיים שנת.

תיווך בין ישראל לארצות-ערב. בעוד שהאמריקאים יכולים לבוא אל הערבים ולומר להם כי רק באמצעותם ניתן לשכנע את ישראל לויתורים, דבר הגורם לעליית הדיפלומטיה האמריקאית בשוק הערבי אין לרוסים מה להציע בשטח זה. חידוש היחסים עם ישראל דרוש לרוסים כדי לחזק את מעמדם בלפי הערבים דחוק, ולנטרל את האמריקאים מהתפקיד הבלעדי שהם ממלאים עתה.

ברית המועצות זקוקה לחידוש היחסים כדי להקל מעל הלחצים "תופעלים" נגדה על ידי היהדות העולמית וגורמים אחרים בשאלת עליית יהודי ברית המועצות. מאחר שאין להניח שהם היו מסכימים ליחודש שגרירות בישראל מבלי להבטיח מי ראש שהשגרירות לא תהיה מטרה להסגנות, ברור שהפסקת הלחץ על שגרירות סובייטית ברחבי העולם היא תנאי מוקדם ליחודש היחסים.

גם פגיעה של ישראל לחידוש היחסים מובנים:
 קשר עם ברית המועצות היה מקל את התלות המוחלטת שיש לישראל בארצות-הברית.
 יחסים עם הסובייטים היו מפחיתים

השליח

ויקטור לואיס, העיתונאי היהודי הסובייטי, שהגיע לישראל בעיקבות פגישתו עם שמחה דיניץ, יועצה המדיני של ראש-הממשלה בהלסינקי.

וגינת להסבירה רק על רקע מה שאירע מאוחר יותר. ויקטור לואיס נפגש עם מי שנפגש, אמר מה שאמר ונאמר לו שנאמר. ברור שהוא לא ניהל מגע כדרג גבוה יותר משמחה דיניץ, יועץ ראש-הממשלה. ברור גם שהוא לא יצא עם תשובה סופית ומוסמכת של ממשלת ישראל, אלא עם הבהרות שנועדו לאפשר את המשך המגעים.

וכאן אירע דבר משונה: פרשת ביקורו של ויקטור לואיס הודלפה באורח מזורז לעיתונות, ובכך פוצצה את שליחותו. ההדלפה היתה סוף פסוק למגעים החשאיים. היא הוכיחה סופית שאין אפשרות לקיים עם ישראל כל מגע סודי.

מי היה מעוניין בפיצוץ הפרשה? כדי לענות על שאלה זו יש לבחון קודם מי עלול היה להפסיד מהצלחתם של המגעים. התשובה היא ברורה: האמריקאים. אין ספק שמי שפוצץ את השליחות רצה לעשות בכך טובה לארצות-הברית.

ברור גם שאין כל סיכוי שהרוסים יקשרו יחסים עם ישראל, מבלי תזונה מהותית בידיניות הישראליות לקראת הסדר, חלקי או מלא, עם ארצות-ערב. מי שלא רוצה בהסדר כזה, היה מפקד תועלת מפיצוץ הפרשה. בישראל ישראל בולטים שלושה אנשים, ש-איתם מעוניינים בהסדר ומשום כך אינם רוצים גם בחידוש היחסים עם ברית המועצות. ואלה הם: ראש-הממשלה גולדה מאיר; שר-הבטחון משה דיין; והשר לענייני הבריחה ישראל גלילי.

כל העקבות המפוצצי השליחות מובילים אל שלושה אלה.

מסתבר שעוד לפני שדווח לאישי צמרת בישראל על ביקורו של לואיס ועל תוכן המגעים עמו, כבר הודלפה הידיעה לשבועון האמריקאי טיים. ביים ראשון, כאשר גילו ודנו על הפרשה בסודי סודות, כבר פירסם טיים בארצות-הברית את דבר ביקורו של העיתונאי הסובייטי בישראל.

הדלפה זו נעשתה בהשראתו של שמחה דיניץ, יועצה של ראש-הממשלה. באותה שעה החל מסע הדלפות גוסף: לכתבי זר עיתונות היומית בישראל. הפעם היה מקור ההדלפות אחר: היה זה פנתס יורמן, דובר משרדו של השר ישראל גלילי.

כאשר הגיש עיתונאי לביקורת הצנזורה את הידיעה על ביקור העיתונאי הסובייטי בישראל, נפסלה הידיעה. למרות שאין בה שום דבר העלול לפגוע בבטחון המדינה. היתה זו הפעלה שרירותית של הצנזורה הצבאית כצנזורה פוליטית.

רק אחרי שהיומון הארץ פירסם את הידיעה מבלי להגישה לביקורת הצנזורה, הותרה הגבלת הפירסום וניתן היה לפרסם את כל הקשור בביקורו של ויקטור לואיס בישראל.

כך פוצצה השליחות תוך טישטוש עקיבות. אלה שהיו מעוניינים בפיצוץ יכלו לרחוץ את ידיהם ולהאשים את העיתונות כי חיבלה בסיכוי לחידוש היחסים עם ברית המועצות. גולדה ושריה יוכלו גם בעתיד להזיל דמעות תניץ על שאין ביכולתם לחסל את נגע ההדלפות. שכן, הם עצמם המדליפים, והם עצמם הפוגעים, בכזונה תחילה, באינטרסים חיוניים של מדינת ישראל.